

Системний підхід до аналізу політичного життя

В ході еволюції політичних знань разом з поглибленням розуміння суті, структури і механізму політичної влади накопичується все більше відомостей про феномени, які мають відношення до політичного, державного життя, впливають і залежать від неї, але власне державно-правовими не є. Їх круг достатньо широкий: це політичні партії і рухи, політичні цінності і традиції, способи досягнення політичної мети, правові і політичні орієнтації населення і т.д. Причому виявляється, що для позначення усього комплексу цих феноменів поняття «політика» досить невизначене, а поняття «держава» - явно вузьке, воно не охоплює всього різноманіття даних явищ. Державно-правові відносини - це специфічна сфера соціального буття з своїми фундаментальними закономірностями і внутрішніми взаємозв'язками, джерелами розвитку і каналами залежності від зовнішнього середовища. У політичній і правовій науці зріє розуміння необхідності введення і ; активного використання для пояснення політико-правових явищ нового поняття, здатного це різноманіття зв'язків елементів, відносин відобразити. Безперечний вплив на реалізацію цієї ідеї зробив той, що показав до середини ХХ століття свою евристичну цінність системний метод пізнання, серед найважливіших принципів якого: ідея цілісності системи утворення в результаті поєднання різноманітних явищ нових якостей, властивостей, якими вони не володіють в розрізненному стані; значення виявлення всього різноманіття зв'язків системи із зовнішнім середовищем, опис каналів, способів взаємодії з якою має велике значення для правильного розуміння відносин всередині системи; - уявлення про те, що життя системи визначається взаємодією діючих процесів зміни і стабілізації, що відбуваються, оновлення і збереження, що тривале, наростаюче їх порушення обертається руйнуванням системи.

Родоначальник використання системного аналізу в політології - американець Д. Істон бачив сенс політичної системи в обліку взаємодії з середовищем; суть системного аналізу політичного життя - у виявленні способів підтримки рівноваги з середовищем, а призначення політичної системи - в розчиненні соціальних відмінностей, подоланні політичних конфліктів і суперечностей.

Досить довго (20 років) ідея політичної системи була не затребуваною в радянській науці, її-використання було обмеженим: або як аналог політичної організації, тобто інституційної своєї сторони, або як чисте пропагандистське кліше, про сенс якого ніхто особливо і не замислювався; коли, наприклад, йшлося про «політичну систему розвинутого соціалізму», як це і робилося в Конституції СРСР 1977 року.

При зіставленні понять «Політична система» і «політична організація» необхідно приймати до уваги нетотожність їх методологічних потенціалів і сенсів, виходячих перш за все з відмінностей ідей лінійної і багатоканальної (багатофакторної) детермінації політичного життя.

Категорія «політична організація» пов'язана з ідеєю лінійної матеріалістичної детермінації, що втілюється в такій відомій системі відносин, як продуктивні сили виробничі відносини (базис) - класова структура суспільства - відповідна нею надбудова, елементом якої і служить політична організація з державою - апаратом класового панування, політичними партіями - виразниками інтересів класів, що діють в суспільстві, ідеологією - теоретичним віддзеркаленням цих самих інтересів.

Категорія «політична система» вносить до політичного аналізу принцип багатоканальної, багатофакторної залежності, що говорить про те, що разом з

економічними чинниками, а в певних ситуаціях і процесах і всупереч їм, політичні події й інститути залежать і від культурного середовища, в рамках якого вони розгортаються, і від традицій, і від природних залежностей, і від структури пануючих в суспільстві цінностей, і від багато чого іншого. Системний аналіз політичного життя виходить з визнання різноманіття залежностей і функцій політичної системи, що зовсім не зводяться до ідеї класового господарства. В центрі уявлень про політичну організацію знаходяться поняття держави, в центрі уявлень про політичну систему і її функції - поняття цінності.

В значній мірі призначення системного аналізу міститься у виявленні способів підтримки рівноважного, стабільного стану політичної системи, її здатності адаптуватися до дії зовнішнього середовища. Така установка протягом тривалого часу перш за все з боку марксистсько орієнтованих політологів піддавалася критиці як реакційна, ретроградство, протистоїть ідеї революційних перетворень суспільства. Дійсно, якщо представляти політичне життя як ланцюг революцій, службовців «локомотивами» історії, така: оцінка системного аналізу здається виправданою. Але наш час формує нові аргументи в протигау цій ідеї. Світ став складніший і можливість непередбачених криз і глобальних катастроф, що мають і екологічні, і демографічні, і національні, і економічні причини, стала очевиднішою. Загострилося розуміння складності процесів розвитку, необхідності їх впорядкованості.

Одне з найважливіших призначень політики - забезпечення єдності, цілісності суспільного організму, що неминує включає численні відмінності, різноспрямовані тенденції дії. Політична система у всьому різноманітті свого складу і функцій виступає засобом соціальної інтеграції, заборони деструктивного впливу соціальних відмінностей на існування складових частин суспільного організму.

Поняття політичної системи виражає єдність двох сторін політики: організації і діяльності, дії і структури. Формалізація, яка вноситься системним підходом служить передумовою порівняльного аналізу різних типів, моделей політичного життя, виділення єдиних критеріїв зіставлення і аналізу. Евристичні і управлінські можливості політичного знання істотно зростають в результаті застосування такого компоненту системної методології, як математичний апарат, це веде до підвищення точності політологічного аналізу, розширює його прогностичний потенціал.

Політична система - це сукупність норм, що взаємодіють між собою, ідей і заснованих на них політичних інститутів і дій, організуючих політичну владу, взаємозв'язок громадян і держави. Основне призначення цієї багатовимірної освіти - забезпечення цілісності, єдності дій людей в політиці.

Формування політичної системи пов'язане з поступовим придбанням політичними відносинами ряду істотних ознак.

По-перше, це стійка взаємозалежність різних елементів політичного життя. Якщо такої взаємозалежності немає, виникає стан, протилежний цілісності, системності, - розпад, дезинтеграція суспільства.

По-друге, впорядкованість політичних відносин, наявність оптимального поєднання їх стабільності і розвитку. Значення впорядкованості в суспільстві визначається тим, що вона служить найважливішою умовою продуктивної і цілеспрямованої зміни соціальних відносин. Політичне життя - надзвичайно динамічне явище, елементи неврегульованості, порушення зв'язків, що склалися, і способів їх регуляції тут постійно присутні, адже будь-який розвиток пов'язаний з тим або іншим порушенням стабільності. Але рівень неврегульованості політичних і соціальних процесів не повинен знижуватися до такої межі, коли виникає очевидна і реальна загроза безпеці людей. Якщо це все-таки відбувається і держава не виконує своєї найважливішої функції, воно втрачає підтримку громадян, люди просто відвертаються від даної політичної системи.

По - третє, політична система має культурну підставу: це спільність цінностей, сукупність політичних символів, переконань, прийнятих членами політичної спільності. Єдність, інтеграція у сфері політики можливі тільки за наявності певного духовного зв'язку, завдяки якому люди можуть хоч би розуміти один одного. Історичний досвід показує, що політичні системи, здібні до тривалого, стабільного існування, такі цінності обов'язково мають. Їх може бути небагато, але вони розділяються більшістю членів суспільства, закладаються в системи виховання, в сферу політичної соціалізації.

По - четверте, для політичної системи характерне одночасне реагування всіх елементів на зовнішню дію. Саме з взаємодії, кооперації народжується здібність політичної системи до швидкої мобілізації необхідних ресурсів для вирішення тієї або іншої загальної проблеми. В цьому випадку державні органи спираються на участь громадян, користуються підтримкою різноманітних політичних і громадських організацій, партій, знаходять схвалення в громадській думці.

М.І. Лисенко, доц., канд. екон. наук, Н.Г. Буряченко, студ.

Кіровоградський національний технічний університет

Тіньова економіка та економічні злочини

В статті розкриваються закономірності виникнення тіньової економіки, її місце і роль в системі суспільного виробництва. Особлива увага приділяється структурі сучасної вітчизняної тіньової економіки та основним видам економічних злочинів.

фіктивне банкрутство, псевдопідприємництво, кримінальна приватизація, рекет, хабарництво, корупція

Постановка проблеми та її актуальність. Економісти вивчають проблему тіньової економіки вже більше чверті століття, проте не можна з впевненістю стверджувати, що сутність цього феномену цілком вивчено. Тривають дискусії навіть стосовно його найточнішого визначення, не кажучи вже про пояснення причин виникнення тіньової економіки, її місця і ролі в економічному житті сучасного суспільства, вироблення оптимальної лінії державної політики щодо цього явища, визначення масштабів і перспектив його подальшого розвитку.

Тіньова діяльність значною мірою залежить від загального стану економіки країни, рівня життя і добробуту населення та обмежень у вигляді встановлених норм і нормативів оподаткування. Негативні наслідки, які спричиняє тіньова економіка, є абсолютно очевидними. Перехід у "тінь" з легального обігу значного обсягу коштів знижує функціональну спроможність кредитно-фінансової системи, "заморожує" ситуацію з платежами, погіршує інвестиційно-інноваційний клімат у країні, руйнує соціальну інфраструктуру суспільства, створює умови для відпливу капіталу за кордон і сприятливе середовище для зростання організованої злочинності.

Тіньова економіка, обсяги і темпи її зростання впливають на соціально-економічний розвиток будь-якої держави. Абсолютно очевидно, що розробка прогнозу соціально-економічного розвитку країни, засад грошово-кредитної та бюджетно-податкової політики, на нашу думку, є неможливими без визначення обсягів і темпів зростання тіньової економіки.

У даних умовах дослідження проблеми тіньової економічної діяльності, її впливу на всі сфери державно-політичного та соціально-економічного життя країни і, що особливо